

УДК 37.014.5

**ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ
“ОСВІТА” (“УКРАЇНА ХХІ СТОЛІТТЯ”)***HISTORICAL VALUE AND CONTRADICTIONS OF THE IMPLEMENTATION
OF THE STATE NATIONAL PROGRAM "EDUCATION ("UKRAINE OF THE
XXI CENTURY")***О.І. Якимчук**

Актуальність дослідження полягає в тому, що перший документ освітньої політики незалежної України – Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) стала концептуальним підґрунтям для формування нової національної системи освіти в Україні та має підвищений інтерес у фахівців та дослідників у галузі освіти.

Постановка проблеми. В статті надається інформація щодо історичного значення та суперечностей стосовно реалізації Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), які полягали в тому, що не передбачали конкретних механізмів здійснення запланованих заходів, а мали декларативний характер і не були забезпечені на законодавчому та матеріальному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення питань щодо суперечностей та реалізації Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) та її історичне значення є предметом уваги таких учених, а саме, В. Андрущенко, Д. Бондар, О. Гудовсек, С. Кириченко, Є. Красняков, А. Мазак, О. Сухомлинська.

Постановка завдання. Робиться спроба проаналізувати історичне значення і встановити суперечності реалізації Програми, яка заклала початок для рішучих змін та позитивних перетворень у вітчизняній системі освіти, що

Urgency of the research lies in the fact that the first document of the educational policy of an independent Ukraine - the State National Program “Education” (“Ukraine of the XXI century”) became the conceptual basis for the formation of a new national education system in Ukraine and has a heightened interest among education specialists and researchers.

Target setting. The article provides information on historical value and contradictions in the implementation of the State National Program "Education" ("Ukraine of the XXI century"), which consisted in the fact that they did not provide for specific mechanisms for the implementation of the planned activities, but were declarative in nature and were not provided at the legislative and material level.

Actual scientific researches and issues analysis. The issue's study of contradictions and the implementation of the State National Program “Education” (“Ukraine of the XXI century”) and its historical value are the subject of attention of such scientists, namely, D. Bondar, O. Hudovsek, S. Kyrychenko, YE. Krasniakov, A. Mazak, O. Sukhomlynska.

The research objective. An attempt is made to analyze the historical value and establish the contradictions of the Program implementation, which laid the foundation for decisive changes and positive transformations in the national education system that occurred in the

відбулися у перші десятиріччя XXI століття.

Виклад основного матеріалу. Програма першою відкрито й перспективно визначила “національну ідею” як генералізуючий принцип облаштування освіти, розвитку культури, формування особистості, чим започаткувала перехід від колишньої “радянщини в освіті” до її організації на демократичних та гуманістичних засадах, у єдності національних та загальнолюдських пріоритетів.

Висновки. Програма залишилась невиконаною. Причина тому – невизначеність фінансового забезпечення. В той же час її надмірна узагальненість викликали низку суперечностей, пов’язаних з відсутністю дієвих механізмів практичного втілення. В статті аналізується, що саме приніс цей документ в процес становлення української системи освіти в період незалежності, а також які суперечності супроводжували його втілення та реалізацію.

Ключові слова: людина, освіта, культура, національна система освіти, реформа освіти, законодавство у сфері освіти.

first decades of the XXI century.

The statement of basic materials. The program was the first to openly and prospectively define the “national idea” as a generalizing principle for the arrangement of education, the development of culture, the formation of personality, and it formed the transition from the former “Sovietization in education” to its organization on democratic and humanistic principles, in the unity of national and universal human values.

Conclusions. The program remained unfulfilled. The reason for this - the uncertainty of financial security. At the same time, its excessive generalization caused a number of contradictions associated with the lack of effective mechanisms for practical implementation. The article is analyzed what exactly brought this document to the process of the formation of the Ukrainian education system in the period of independence, as well as what contradictions accompanied its realization and implementation.

Keywords: human, education, culture, national education system, education reform, legislation in the field of education.

Починаючи з 1993 р. Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”) почала втілюватися в життя. У якості перших кроків з її реалізації було заплановано: розробка концепції гуманітарної, природничо-математичної, трудової, фахової підготовки, визначення державні вимоги щодо змісту, рівня й обсягу дошкільної, загальноосвітньої, професійної, вищої та післядипломної освіти, підготовка нового покоління підручників та посібників для всіх навчально-виховних закладів на варіантній основі, розробка галузевих та регіональних програм практичної реалізації Державної національної програми “Освіта” тощо.

Нажаль, далеко не усе заплановане вдалось втілити в життя. А сама Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”) не була позбавлена суперечностей та недоліків. Основні суперечності реалізації Програми полягали у тому, що вона не передбачала конкретних механізмів здійснення запланованих заходів. Багато з них мали декларативний

характер, не були забезпечені на законодавчому рівні, не мали матеріального підтвердження, необхідного кадрового забезпечення. Низка конкретних заходів буда здійснена без належного теоретичного підґрунтя та не підтверджена експериментальною перевіркою їх доцільності [4, с.18].

Не усі заходи з реалізації Програми сприймались науковою та освітньою спільнотою позитивно. Зокрема, досить суперечливо сприйняли вузи тотальне введення тестування, курсу “наукового націоналізму”, обвальне створення вузів недержавної форми власності тощо [2].

Уперше суперечності реалізації Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) було публічно визнано під час обговорення питання виконання Програми на перших парламентських слуханнях “Про стан освіти в Україні” 17 лютого 1995 р. Учасники слухань констатували відсутність економічних умов для її виконання, належного соціального захисту учасників навчально-виховного процесу; наявність фактів порушення прав громадян на здобуття освіти, повільне оновлення змісту освіти, необхідність удосконалення мережі вищих навчальних закладів різних форм власності, неналежний рівень кадрового забезпечення освіти і науки. У рекомендаціях щодо виправлення ситуації було наголошено на тому, що негативні процеси в соціально-економічній сфері, різке падіння виробництва, послаблення контролю з боку владних структур за додержанням вимог Закону Української РСР “Про освіту” призвели до серйозних недоліків в організації діяльності освітянської галузі, зумовили в ній кризові явища. Разом з іншими рекомендаціями органам державної виконавчої влади було висловлено пропозиції щодо вдосконалення наявної законодавчої бази системи освіти.

Одним із кроків реалізації Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) вважають Указ Президента України Л. Кучми “Про Основні напрями реформування вищої освіти в Україні” від 12 вересня 1995 р. N 832/95 [17], де відзначалося, що вища освіта перебуває в глибокій кризі, незважаючи на зусилля суспільства та відповідних органів державної виконавчої влади, через нестачу коштів, вплив педагогічних і викладацьких кадрів, падіння зацікавленості молодого покоління у набутті фундаментальної освіти. Підкреслювалося, що різко знизилися вимоги до рівня освіченості, загальної культури, матеріальні труднощі призвели до нестачі підручників, посібників, інших засобів навчання. Наголошувалося на необхідності системного реформування вищої освіти для збереження її потенціалу та обсягу підготовки фахівців, посилення державної підтримки пріоритетних напрямів освіти і науки, приведення у відповідність із найновішими світовими досягненнями сучасної науки та з урахування змін у ринкових відносинах.

Варто підкреслити, що умови, в яких здійснювалась реформа були більш ніж суперечливими. Соціально-економічні негаразди не лише стримували нововведення, але й нерідко зводили їх нанівець. До цього ж додавались відомі поспішність і суб'єктивізм, особливо на регіональному рівні, що нерідко створювало новий виток суперечностей, наслідки яких відчувається до сьогодні. Значна кількість труднощів, які зустріли реформу в галузі вищої освіти, сприяло усвідомленню того, що українська вища освіта має не лише постійно адаптуватися до соціально-економічної ситуації в державі, але й випереджати ці процеси, формуючи їх суть і кадрове забезпечення. Постійною має бути й реакція вищої школи на ситуацію, яка складається на світовому ринку освітніх послуг. Відставання від світових тенденцій неприпустиме. Це може обернутись відчутними матеріальними і інтелектуальними втратами [2].

На думку А. Мазак, багато положень Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) не було виконано. Зокрема, не відбулося децентралізації управління освітою. Через несприятливі правові умови приватний сектор розвивався повільно, а отже, не створював альтернативи та конкуренції державним закладам освіти [14]. Не створено також умов, вважає С. О. Кириченко, для участі громадськості в процесі вироблення та прийняття рішень щодо освіти. Хоча, як зазначає автор, “Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) й передбачає перехід до державно-громадської системи управління освітою, за якої суспільство і держава стануть рівноправними суб'єктами, досі не вироблено процедур громадського контролю, звітності державних органів управління освітою, участі громадськості в прийнятті важливих рішень” [12, с. 87]. На схожі проблеми вказують розробники проекту “Біла Книга”, вказуючи на необхідність подальшої деуніфікації, демократизації, децентралізації, декомунізації школи, а також початку процесу масової демонополізації освіти, який означає “роздержавлення” навчальних закладів, перехід до загальнонаціональної, громадсько-державної школи та університетської автономії [3, с.15].

Таким чином, Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) не була позбавлена суперечностей та недоліків, які на тлі економічної кризи 1990-х рр. зумовили суттєві значні перешкоди на шляху її реалізації. Разом з тим, вітчизняні дослідники освіти єдині у думці, що саме Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) заклала початок для рішучих змін у царині освіти та передумови для позитивних перетворень у вітчизняній системі освіти, що відбулись у перші десятиріччя ХХІ століття. У цьому зв'язку здійснимо оцінку значення Програми в широкому (для суспільства та держави) та вузькому (для

системи освіти) смислі.

Оцінюючи Програму в широкому (для суспільства та держави) значенні, варто відзначити, народу і державі, які стверджувалися як суб'єкти економічного, політичного і соціокультурного розвитку, потрібна органічно цілісна система освіти, яка б відповідала національним інтересам і світовим тенденціям розвитку, сприяла підготовці фахівців, здатних втілювати їх в практику [2]. Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) була покликана визначити основи формування такої системи, окреслити її пріоритети, стратегічні завдання та шляхи розвитку. Вона визначила спрямованість стратегії розвитку освіти у перші десятиріччя розвитку української незалежної держави, яку можна звести принаймні до трьох основних завдань: зміцнення національної системи освіти; її адаптація до ринкових і демократичних перетворень; повномірне входження освіти України у європейський освітній простір. Пріоритетами освіти, при цьому, стали не знання самі по собі і навіть не “потреби народного господарства”, а розвиток особистості і формування громадянина, здатного самостійно і вільно мислити і діяти [2]. Така постановка питання доводить значущість Програми та реформи, яку вона започаткувала, не лише для системи освіти, але й для держави і суспільства загалом.

Важливим здобутком Програми, на нашу думку, є те, що, не дивлячись на те, що вона з'явилась у перші роки пострадянського періоду, в ній немає нічого радянського. Вона суттєво відрізняється від документів, що визначали напрями реформи освіти у 1980-ті. Як зазначає О. Сухомлинська, “програма характеризується відсутністю рекомендаційних приписів, деталізації і регламентації, властивих радянській добі” [18, с. 8]. Отже, Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) це доволі прогресивний документ, у якому здійснено спробу визначити пріоритети та шляхи розвитку майже усіх складових освіти в контексті суспільного блага та реалізації національних інтересів.

Таким чином, розглядаючи реформування освіти України у перші роки її незалежності, можна оцінити як перехідний і кардинальний період, уявляючи його містком між авторитарною парадигмою освіти, що відходила в минуле, і новою демократичною особистісно орієнтованою парадигмою, котра відкривала нові горизонти її розвитку. Власне Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) визначила пріоритети розвитку освіти, педагогічні засади реформування галузі, що практично відповідно і здійснювалося. По суті вона започаткувала розроблення нової методології розвитку української освіти,

що орієнтована на цілі та цінності демократичного суспільства, особистісного розвитку, спрямованість до європейського освітнього простору тощо. Проте, як зазначається в Національній доктрині розвитку освіти (2002), вже через 10 років через невідповідність темпів і глибини перетворень вимогам особистості, суспільства і держави виникла потреба “в радикальній модернізації галузі” [15, с.178].

Оцінюючи роль Програми в вузькому (для системи освіти) значенні, варто вказати на позитивні зрушення, які відбулися з початком реалізації Програми. Зокрема, позитивний резонанс мали створення єдиного міністерства освіти, певні кадрові зміни на рівні керівництва вузами, відкриття університетів, зокрема, в Західних регіонах України. З навчальних планів вузів були вилючені ідеологічні курси. Розпочалось активне впровадження державної мови [2] у навчальних процес. На нашу думку, стратегічне завдання реформування змісту освіти щодо “вивчення української мови в усіх навчально-виховних закладах, утвердження її як основної мови функціонування загальноосвітньої, професійної та вищої школи” попри чимало труднощів вдалось реалізувати доволі успішно. Протягом багатьох років спостерігається стійка тенденція до збільшення частки українських шкіл та учнів, що навчаються українською мовою. Зокрема, частка школярів, що здобувають освіту українською мовою у 2014/15 році сягнула 90,8%. При цьому найменше школярів у відповідному навчальному році навчалися українською мовою на Донеччині (59%, окуповані території не враховні), найбільше – на Рівненщині (100%). У Києві навчаються українською 97% школярів, на Полтавщині 98%, на Дніпропетровщині 81%, на Харківщині 74%, на Одещині 70% [1]. Хоча регіональні диспропорції щодо “утвердження української мови як основної мови функціонування загальноосвітньої, професійної та вищої школи” зберігаються, зростання долі школярів, що навчаються українською мовою, відбувається передусім за рахунок традиційно російськомовних регіонів.

Вагомим результатом виконання Національної програми “Освіта” (“Україна XXI століття”) стало удосконалення базового законодавства про освіту, ухвалення парламентом низки освітянських законів, передусім згаданого вище Закону України “Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР “Про освіту” (23.03.1996 р.) [7], який за своєю суттю, змістом і напрямками став фактично новою редакцією Закону “Про освіту”, а також прийняття законів прямої дії, що визначали стратегію розвитку національно освіти, закріплювали її нормативи, вимоги, стандарти, законодавчо регулювали відносини всіх структурних підрозділів освіти. Власне у період з 1998 по 2002 рр. було ухвалено наступні закони: “Про професійно-технічну освіту” (10.02.1998 р.) [11], “Про загальну

середню освіту” (13.05.1999 р.) [9] , “Про позашкільну освіту” (23.06.2000 р.) [10], “Про дошкільну освіту” (11.07.2001 р.) [8], “Про вищу освіту” (17.01.2002 р.).

Таким чином, протягом порівняно короткого часу Україна стала чи не єдиною країною на теренах СНД, у якій практично було завершено формування законодавчої бази освіти. Разом із тим дієвих механізмів упровадження цієї бази не було. Постало питання щодо активізації роботи по підготовці необхідної нормативно-правової бази, спрямованої на виконання законодавства про освіту [13].

Вагомим кроком у цьому напрямку став Указ Президента України “Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні” [16]. Прикметно, що Президент України підписав цей Указ 9 жовтня 2001 р., тобто в день завершення Всеукраїнського освітянського форуму. Указом передбачено розробку нової, адекватної вимогам ринкової економіки, моделі фінансування освіти; прискорення впровадження інформаційних освітніх технологій (забезпечення закладів освіти телекомунікаційними засобами виходу до Інтернет, розроблення програмного забезпечення навчального призначення, створення єдиної інформаційно-комп’ютерної системи управління тощо); поглиблення та інтенсифікації наукових досліджень з проблем освіти і виховання; активізації діяльності Малої Академії наук тощо. Указом передбачено також доручення щодо першочергового надання молодим громадянам пільгових довгострокових кредитів на здобуття освіти у вищих навчальних закладах із гостродефіцитних спеціальностей, передбачивши повне або часткове їх погашення за рахунок бюджету за умови подальшої роботи фахівця в державних або комунальних закладах і установах, особливо в сільській місцевості. Ряд положень указу стосується соціального захисту вчителя і учня. Кабінету Міністрів, зокрема, дано доручення розробки пропозицій щодо пільгового довгострокового кредитування працівників освіти для придбання і будівництва житла; забезпечення регулярного підвезення учнів та працівників загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів у сільській місцевості до місця навчання, роботи і додому; поліпшення пенсійного забезпечення педагогічних працівників тощо.

Окрім того, на виконання завдань Державної національної програми “Освіта” (“Україна XXI століття”) були розроблені “Національна державна комплексна програма естетичного виховання” (автори І. Зязюн, О. Семашко), “Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури”, “Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах” та ін. Вказані вище державні документи націлені на розвиток

творчих здібностей, обдарувань та здобуття школярами практичних навичок, оволодіння знаннями в сфері вітчизняної і світової культури та мистецтва. Усі вони підкорені меті формування гармонійно розвиненої особистості з високим національно-культурним потенціалом, розвиненим почуттям прекрасного, усталеним естетичним смаком [5], реалізація якої виходить за межі суто освітніх завдань.

Й нарешті, уроки реформування системи вищої освіти 90-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст. дали змогу осмислити набутий досвід управління нею, узагальнити міжнародний досвід проведення реформ у царині вищої освіти з позицій впровадження ідей Болонського процесу та на вимогу часу укласти Закон України “Про вищу освіту”, прийнятий Верховною Радою України 01 липня 2014 року та підписаний Президентом України 01 серпня 2014 р [6]. Це дозволяє стверджувати, що Державна національна програма “Освіта (Україна ХХІ століття)” справила й далі справляє суттєвий вплив на розвиток усієї системи освіти в Україні [4, с.19].

Підводячи підсумки здійсненого дослідження, зазначимо, що появу Державної національної програми “Освіта (“Україна ХХІ століття”)” визначили економічні (перехід від планової до ринкової економіки, інтелектуалізація праці), політичні (розпад СРСР, становлення української державності, відродження української нації, вибір демократичного шляху розвитку) та соціокультурні передумови (суттєві суспільні зміни, процеси націотворення та потреби в індивідуальному, особистісному розвитку людини).

Програма визначала стратегію створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання, націлену на забезпечення відтворення інтелектуального та культурного потенціалу нації. Звернення до змісту Програми, демонструє, що її розробники намагались урахувати якомога більше складових освітньої системи, які потребують оновлення, що підкорено головній меті - створення умов, за яких народ України став би нацією, що навчається протягом усього життя, а значить здатна адекватно реагувати на динамізм, притаманний сучасній цивілізації.

Програмою передбачені загальні пріоритетні напрями й шляхи реформування освіти в цілому, а також пріоритетні напрями розвитку й шляхи реформування окремих її складових: змісту освіти, національного виховання, кожної освітньої ланки – дошкільної, середньої, позашкільної, професійної та вищої освіти, військової та післядипломної освіти, кадрової політики та управління освітою. Принципи пріоритетності, демократизації освіти, багатуокладності і варіативності, національної спрямованості та відкритості визначили рушійні сили виходу освіти на парадигму громадянського суспільства, забезпечили соціально-педагогічні умови її

розвитку, а принципи гуманізації, гуманітаризації освіти, диференціації та індивідуалізації навчально-виховного процесу та безперервності освіти визначили педагогічні умови як фундамент нової парадигми освіти та механізми її реалізації.

Означені Програмою пріоритети, шляхи реформування та принципи визначили спрямованість змін на наступні десятиліття, щоправда далеко не усім з ним судилося бути втіленими в життя. Послідовне їх дотримання найбільшою мірою відчули загальна середня та вища освіта, а у сферах кадрової політики та управління освітою визначені Програмою наміри в умовах перманентної економічної кризи втілити в життя виявилось набагато складніше. Окрім того, сама Програма не була позбавлена суперечностей та недоліків. Багато з запланованих заходів носили декларативний характер, не маючи матеріального підтвердження та необхідного кадрового забезпечення. Низка конкретних заходів буда здійснена без належного теоретичного підґрунтя та не підтверджена експериментальною перевіркою їх доцільності.

Не дивлячись на це, Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”) заклала початок для рішучих змін та позитивних перетворень у вітчизняній системі освіти, що відбулись у перші десятиріччя XXI ст. Оцінюючи Програму в широкому (для суспільства та держави) значенні, варто відзначити, що вона започаткувала розроблення нової методології розвитку української освіти, що орієнтована на цілі та цінності демократичного суспільства, особистісного розвитку, спрямованість до європейського освітнього простору тощо. Оцінюючи роль Програми в вузькому (для системи освіти) значенні, варто вказати на порівняльно швидке формування законодавчої бази освіти, а також конкретні позитивні кроки - відкриття університетів, вилучення з навчальних планів вузів ідеологічних курсів, активне впровадження державної мови у навчальний процес тощо.

Список використаної літератури:

1. ‘Аналiтичний огляд «Становище української мови в 2014-2015 роках»’, 2015. Доступно : <https://ms.detector.media/mediaprosvita/research/analitichniy_oglyad_stanov_ische_ukrainskoi_movi_v_20142015_rokakh/> [Дата звернення 11 Жовтня 2018].
2. Андрущенко, ВП., 2005. ‘Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу’, К. : ТОВ “Атлант ЮЕМСі”, 498 с.
3. Громовий, В., ред., 2009. ‘Біла книга (Сили змін та вектори руху до нової освіти України)’, Київ : Міжнародний благодійний фонд “Україна –3000”, 156 с.

4. Бондар, ДМ., 2014. 'Державна національна програма "Освіта" ("Україна ХХІ століття") та її роль у реформуванні управління системою вищої освіти в Україні (історико-педагогічний аспект)', *Збірник наукових праць*, Вип. 17 (2), С. 14-19.
5. Гудовсек, О., 2012. 'Сучасні тенденції розвитку естетичного виховання молодших школярів', *Нова педагогічна думка*, № 4 (72). Доступно : <<http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19057-suchasni-tendenci%D1%97-rozvitku-estetichnogo-vixovannya-molodshix-shkolyariv.html>> [Дата звернення 08 Жовтня 2018].
6. 'Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII', 2014. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, № 37-38, ст. 2004.
7. 'Закон України «Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про освіту» від 23.03.1996 № 100/96-ВР', 1996. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, № 21, ст. 84.
8. 'Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 № 2628-III', 2001. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, № 49, ст. 259.
9. 'Закон України Про загальну середню освіту від 13.05.1999 № 651-XIV', 1999. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, № 28, ст. 230.
10. 'Закон України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 № 1841-III', 2000. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, № 46, ст. 393.
11. 'Закон України «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.1998 № 103/98-ВР', 1998. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, № 32, ст. 215.
12. Кириченко, СО., 1999. 'Шляхи формування правової держави і громадянського суспільства', К. : Логос, 178 с.
13. Красняков, Є., 2012. 'Державна політика в галузі освіти України: уроки та перспективи розвитку', *Інформаційно-аналітичні матеріали Верховної Ради України VI скликання 2008-2012 рр.* Доступно : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article;jsessionid=0DE6F5F75B8A9A9A6A72AA6A704C1096?art_id=53486&cat_id=59325> [Дата звернення 11 Жовтня 2018].
14. Мазак, АВ., 2005. 'Управління освітньою галуззю в умовах становлення громадянського суспільства в Україні: регіональний аспект: Дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.02', *Національна академія державного управління при Президентові України*, К., 199 с.
15. Кремень, ВГ., 2003. 'Національна доктрина розвитку освіти', *Освіта і наука України: шляхи модернізації: (Факти, роздуми, перспективи)*, К. : Грамота, С. 178 – 201.
16. 'Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні', 2001. *Указ Президента України від 09.10.2001 № 941/2001*. Доступно : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/941/2001>> [Дата звернення 12 Жовтня 2018].
17. 'Про Основні напрями реформування вищої освіти в Україні', *Указ Президента України від 12.09.1995 № 832/95*. Доступно : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/832/95>> [Дата звернення 13 Жовтня 2018].
18. Сухомлинська, ОВ., 2010. 'Програми національного виховання в умовах освітніх цивілізаційних змін', *Шлях освіти*, № 4, С. 4 – 8.

References:

1. 'Analitichnyy ohlyad «Stanovyshche ukrayins'koyi movy v 2014-2015 rokakh» (Analytical review "The state of the Ukrainian language in 2014-2015")', 2015. Dostupno : <https://ms.detector.media/mediaprosvita/research/analitichniy_oglyad_stanovyshche_ukrainskoi_movi_v_20142015_rokakh/> [Data zvernennya 11 Zhovtnya 2018].
2. Andrushchenko, VP., 2005. 'Orhanizovane suspil'stvo. Problema orhanizatsiyi ta suspil'noyi samoorhanizatsiyi v period radykal'nykh transformatsiy v Ukrayini na rubezhi stolit' : Dosvid sotsial'no-filosofs'koho analizu (Organized society. Problem of organization and social self-organization during the period of radical transformations in Ukraine at the turn of the century: Experience of socio-philosophical analysis)', K. : TOV "Atlant YUEmSi", 498 s.
3. Hromovyy, V., red., 2009. 'Bila knyha (Syly zmin ta vektory rukhu do novoyi osvity Ukrayiny) (White Book (Forces of Change and Movement Vectors for New Education of Ukraine))', Kyiv : Mizhnarodnyy blahodiynyy fond "Ukrayina – 3000", 156 s.
4. Bondar, DM., 2014. 'Derzhavna natsional'na prohrama "Osvita" ("Ukrayina XXI stolittya") ta yiyi rol' u reformuvanni upravlinnya systemoyu vyshchoyi osvity v Ukrayini (istoryko-pedahohichnyy aspekt) (The State National Program "Education" ("Ukraine XXI Century") and its role in reforming the management of the system of higher education in Ukraine (historical and pedagogical aspect))', *Zbirnyk naukovykh prats'*, Vyp. 17 (2), S. 14-19.
5. Hudovsek, O., 2012. 'Suchasni tendentsiyi rozvytku estetychnoho vykhovannya molodshykh shkolyariv (The modern trends in the development of aesthetic education of junior schoolchildren)', *Nova pedahohichna dumka*, № 4 (72). Dostupno : <<http://www.stattionline.org.ua/pedagog/106/19057-suchasni-tendenci%D1%97-rozvitku-estetichnogo-vixovannya-molodshix-shkolyariv.html>> [Data zvernennya 08 Zhovtnya 2018].
6. 'Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» vid 01.07.2014 № 1556-VII (The Law of Ukraine "On Higher Education" of 01.07.2014 № 1556-VII)', 2014. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR)*, № 37-38, st. 2004.
7. 'Zakon Ukrayiny «Pro vnesennya zmin i dopovnen' do Zakonu Ukrayins'koyi RSR «Pro osvitu» vid 23.03.1996 № 100/96-VR (The Law of Ukraine "On Amendments and Additions to the Law of the Ukrainian SSR" On Education "dated 23.03.1996 № 100/96-VR)', 1996. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR)*, № 21, st. 84.
8. 'Zakon Ukrayiny «Pro doshkil'nu osvitu» vid 11.07.2001 № 2628-III (Law of Ukraine "On Preschool Education" of 11.07.2001 № 2628-III)', 2001. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR)*, № 49, st. 259.
9. 'Zakon Ukrayiny Pro zahal'nu serednyu osvitu vid 13.05.1999 № 651-XIV (The Law of Ukraine On General Secondary Education dated May 13, 1999, № 651-XIV)', 1999. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR)*, № 28, st. 230.
10. 'Zakon Ukrayiny «Pro pozashkil'nu osvitu» vid 22.06.2000 № 1841-III (The Law of Ukraine "On Extracurricular Education" dated 22.06.2000 No. 1841-III)', 2000. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR)*, № 46, st. 393.
11. 'Zakon Ukrayiny «Pro profesiyno-tekhnichnu osvitu» vid 10.02.1998 № 103/98-VR (The Law of Ukraine "On Vocational Education and Training" dated February 10, 1998, № 103/98-VR)', 1998. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR)*, № 32, st. 215.

12. Kyrychenko, SO., 1999. 'Shlyakhy formuvannya pravovoyi derzhavy i hromadyans'koho suspil'stva (The ways of the formation of the rule of law and civil society)', K. : Lohos, 178 s.
13. Krasnyakov, YE., 2012. 'Derzhavna polityka v haluzi osvity Ukrainy: uroky ta perspektyvy rozvytku (A state policy in the field of education of Ukraine: lessons and perspectives of development)', *Informatsiyno-analitychni materialy Verkhovnoyi Rady Ukrainy VI sklykannya 2008-2012 rr.* Dostupno : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article;jsessionid=0DE6F5F75B8A9A9A6A72AA6A704C1096?art_id=53486&cat_id=59325> [Data zvernennya 11 Zhovtnya 2018].
14. Mazak, AV., 2005. 'Upravlinnya osvith'oyu haluzzyu v umovakh stanovlennya hromadyans'koho suspil'stva v Ukraini: rehional'nyy aspekt: Dys. ... kand. nauk z derzh. upravlinnya: 25.00.02 (The management of the educational sector in the context of the formation of civil society in Ukraine: a regional aspect: Dis. ... Candidate state sciences Management: 25.00.02)', *Natsional'na akademiya derzhavnogo upravlinnya pry Prezydentovi Ukrainy*, K., 199 s.
15. Kremen', VH., 2003. 'Natsional'na doktryna rozvytku osvity (National doctrine of education development)', *Osvita i nauka Ukrainy: shlyakhy modernizatsiyi: (Fakty, rozdumy, perspektyvy)*, K. : Hramota, S. 178 – 201.
16. 'Pro dodatkovi zakhody shchodo zabezpechennya rozvytku osvity v Ukrainii (On Additional Measures to Ensure the Development of Education in Ukraine)', 2001. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 09.10.2001 № 941/2001. Dostupno : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/941/2001>> [Data zvernennya 12 Zhovtnya 2018].
17. 'Pro Osnovni napryamy reformuvannya vyshchoyi osvity v Ukraini (On the Main Directions of Reforming Higher Education in Ukraine)', Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 12.09.1995 № 832/95. Dostupno : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/832/95>> [Data zvernennya 13 Zhovtnya 2018].
18. Sukhomlyns'ka, OV., 2010. 'Prohramy natsional'noho vykhovannya v umovakh osvithnikh tsyvilizatsiynykh zmin (The programs of national education in the conditions of educational civilizational changes)', *Shlyakh osvity*, № 4, S. 4 – 8.

УДК 37.01:34

**ПРАВОВЕ ПОЛЕ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ:
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК**

*UKRAINIAN LEGAL FIELD OF EDUCATION:
THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT*

Н.М. Сімакова

<p>Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку освіти спостерігається підвищений інтерес вітчизняних та сучасних фахівців і дослідників, щодо питання</p>	<p>Urgency of the research. At the present stage of development of education, there is an increased interest of domestic and modern specialists and researchers, regarding the Ukrainian</p>
--	---